

ศรัทธาหรือตัณหา : สุนทรียศาสตร์แห่งทวิภาวะใน *La Morte amoureuse* ของเตโอฟีล โกติเยร์

Faith or Desire: The Aesthetics of Duality in *La Morte amoureuse* by Théophile Gautier

พุดิตา สงวนไพร เลอแฟรงซ์ (Poottita Sa-ngounsai Leprince)¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ *La Morte amoureuse* ของเตโอฟีล โกติเยร์ (Théophile Gautier) โดยเสนอว่า “ทวิภาวะ” (la dualité) คือกลไกสำคัญที่ผู้ประพันธ์ใช้เพื่อสำรวจธรรมชาติความเป็นมนุษย์ผ่านตัวละคร โรมูอัลด์ ผู้ดำรงชีวิตระหว่างศรัทธาและตัณหา การวิเคราะห์แบ่งเป็นสามประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ภาคนักบวช ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางศาสนาที่ดูมั่นคงและบริสุทธิ์นั้นตั้งอยู่บนการกดทับแรงขับตามธรรมชาติ อันกลายเป็นรากฐานของความเปราะบางในเวลาต่อมา (2) ภาคนักรัก ที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโรมูอัลด์และคลาริมอนด์ แวมไพร์สาวที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้กำเนิดอัตลักษณ์ใหม่ของโรมูอัลด์ ผ่านสุนทรียะแห่งความย้อนแย้ง ไม่ว่าจะเป็นความศักดิ์สิทธิ์และบาป ความงดงามและความน่าสยดสยอง และ (3) ภาควิถีสองภพ ซึ่งเผยให้เห็น โรมูอัลด์ในฐานะสนามรบนทางจิตวิญญาณที่ศรัทธาและตัณหาต่างช่วงชิงอำนาจเหนืออัตลักษณ์ โดยไม่มีฝ่ายใดมีชัยอย่างแท้จริง บทความนี้ใช้แนวคิดจิตวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมแบบฟรอยด์ และทฤษฎีฟองดาตติกของ Todorov (1970) มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าโกติเยร์ใช้มิติความเหนือจริงเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ เพื่อเผยให้เห็นว่าแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์มิได้ดำรงอยู่ในสถานะความเป็นหนึ่งเดียว หากตั้งอยู่บน “ทวิภาวะ” อย่างเป็นนิรันดร์

คำสำคัญ : ทวิภาวะ; อัตลักษณ์; *La Morte amoureuse*; สุนทรียศาสตร์; เตโอฟีล โกติเยร์; ศรัทธาและตัณหา

Abstract

This article analyzes *La Morte amoureuse* by Théophile Gautier, arguing that duality functions as a central literary mechanism through which the author explores the nature of the human condition. The study examines Romuald as a divided subject, positioned between spiritual devotion and repressed desire. The analysis is structured around three key dimensions: (1) the priestly self, where religious identity is revealed to be sustained by the repression of unconscious drives, forming the basis of its later vulnerability; (2) the amorous self, focusing on Romuald's relationship with Clarimonde, whose feminine vampiric figure catalyzes a reconstructed identity

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Lecturer, French Section, Department of Western Languages, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, E-mail: poottipan@yahoo.com

* Received December 1, 2025, Revised December 29, 2025 and Accepted December 29, 2025

grounded in aesthetic and moral contradiction—sacred and profane, beauty and terror; and (3) the dual-world existence, in which Romuald embodies a psychological and symbolic battleground where faith and desire contend for authority without definitive resolution. Drawing on Freudian literary psychoanalysis and Todorov's theory of the fantastic (1970), the findings demonstrate that Gautier employs the supernatural register as a narrative and stylistic strategy to expose that human identity is not unified but constitutively and perpetually dual.

Keywords : duality; identity; *La Morte amoureuse*; aesthetics; Théophile Gautier; faith and desire

บทนำ

เทโอฟิล โกติเยร์ (Théophile Gautier, ค.ศ. 1811-1872) คือหนึ่งในบุคคลสำคัญของยุคจินตนิยม (Romantisme) และถือเป็นแรงขับเคลื่อนหลักในการก่อรูปแนวคิดสุนทรียนิยม (Esthétisme) ในวรรณกรรมฝรั่งเศส แม้ว่าโกติเยร์จะเป็นที่รู้จักในฐานะนักวิจารณ์ผู้สนับสนุนหลักการ “ศิลปะเพื่อศิลปะ” (L'Art pour l'Art) ซึ่งยกย่องความงามและรูปแบบอันบริสุทธิ์เหนือหน้าที่ทางศีลธรรมและสังคม แต่ผลงานการประพันธ์ของท่านกลับเผยให้เห็นความหมกมุ่นลึกซึ้งในมิติทางจิตวิญญาณ โดยเฉพาะการสำรวจพื้นที่ของจินตนาการเหนือจริง (le fantastique) ในฐานะดินแดนที่สามารถเปิดโปงความจริงอันเร้นลับภายในจิตใจมนุษย์ได้อย่างทรงพลัง

ความหลงใหลของผู้ประพันธ์ต่อการสำรวจทวิภาวะ (la dualité) และภาวะแตกตัวตน (le dédoublement) ในอัตลักษณ์และจิตวิญญาณมนุษย์ ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในผลงานหลายเรื่อง อาทิ *Le Chevalier double* (1840) ซึ่งนำเสนอการต่อสู้ระหว่างความดีและความชั่วภายในจิตใจตัวละคร *Avatar* (1856) เรื่องราวของการสำรวจขอบเขตของอัตลักษณ์ ผ่านกลไกการสับเปลี่ยนวิญญาณเพื่อตั้งคำถามว่า ตัวตนที่แท้จริงอยู่ที่วิญญาณหรือร่างกาย หรือจากเรื่อง *Onuphrius* (1833) ที่ตัวละครถูกคุกคามโดย “ร่างคู่” (le double) ที่ไม่อาจมองเห็น ทำให้เขาต้องต่อสู้กับตัวตนอีกคนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง โกติเยร์ใช้แนวคิดทวิภาวะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสนามรบทางจิตวิทยา (champ de bataille psychologique) โดยมักถ่ายทอดความขัดแย้งนี้ผ่านการปะทะกันระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและโลกเหนือธรรมชาติ

*La Morte amoureuse*² เป็นอีกหนึ่งผลงานของโกติเยร์ ที่ยังลึกลงไปในพื้นที่ของจิตวิญญาณมนุษย์ผ่านการบอกเล่าเรื่องราวของบาทหลวงโรมูอัลด์ ผู้ย้อนรำลึกถึงชีวิตสองภาคหลังพิธีศีลบวช กล่าวคือ ในยามกลางวันเขาเป็นนักบวชผู้ถือครองเพศพรหมจรรย์ แต่ในยามค่ำคืนกลับกลายเป็นสุภาพบุรุษจอมเสน่ห์ นักรักแห่งเวนิส ชีวิตสองภพนี้เริ่มต้นขึ้นเมื่อเขาได้พบกับคลาริมอนด์ หญิงคนิกาผู้มีความงามและเสน่ห์ลึกลับ แม้ภราดรเขราเพียงจะเตือนว่านางคือ

² ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ *La Chronique de Paris* เมื่อวันที่ 23 และ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1836 จากนั้น ได้มีการตีพิมพ์รวมเล่มในรูปแบบรวมเรื่องสั้น โดยใช้ชื่อว่า *Une larme du diable* (ค.ศ. 1839) ต่อมา ได้รับการตีพิมพ์อีกครั้งโดยใช้ชื่อว่า « Clarimonde » ในนิตยสาร *Revue pittoresque* (ค.ศ. 1850) โดยชื่อเรื่องนี้ได้กลายมาเป็นชื่อหนังสือรวมเรื่องสั้นและนวนิยายสั้นของโกติเยร์หลายครั้งภายหลังการผู้ประพันธ์ถึงแก่กรรม

ปิศาจคูเดเลียดผู้มุ่งทำลายจิตวิญญาณของเขา แต่โรมูอัลด์ก็มีอาจต้านทานแรงดึงดูดของนางได้ ความรักและความหลงใหล นั้นแรงกล้าจนเขากล้าท้าทายพระเจ้าและความตาย ท้ายที่สุด เขาไม่อาจแยกแยะได้อีกต่อไปว่า ระหว่างบาทหลวงผู้ทรงศีล และนักรักแห่งเวนิส ผู้ใดคืออัตลักษณ์ที่แท้จริงของตน ความจริงอันน่าสะพรึงยิ่งปรากฏเมื่อคลาริมงด์ลอบดูคูเดเลียด ของเขาในยามหลับ บาทหลวงเซราปิยองจึงชักชวนให้ไปบุรุษของนางในสุสาน และทำพิธีขับไล่วิญญาณร้ายจนร่างนั้น สลายกลายเป็นธุลี ทว่าการพบกันครั้งสุดท้ายในความฝันที่นางมากล่าวอำลา กลับทิ้งความรู้สึกผิดและความว่างเปล่าให้ ผังลึกลับอยู่ในจิตใจของโรมูอัลด์ตลอดกาล

ผลงานเรื่องนี้ไม่เพียงเป็นโศกนาฏกรรมแห่งความรักต้องห้ามระหว่างนักบวชกับแวมไพร์ แต่ยังเป็นการแสดง ความแตกแยกทางอัตลักษณ์ของโรมูอัลด์เอง ศรัทธาและค้นหาเป็นพลังสองขั้วที่ต่างก็อ้างสิทธิเหนือตัวตนที่แท้จริงของ ตัวละคร โรมูอัลด์จึงมิได้เพียงเผชิญการล่อลวงจากปิศาจ แต่ยังอยู่ท่ามกลางสงครามภายในจิตใจที่ตัวละครไม่เคยมีชัย อย่างแท้จริง

กรอบการวิเคราะห์นี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานหลักที่ว่า อัตลักษณ์ของมนุษย์มิได้มีสถานะเป็นหนึ่งเดียว (l'unité) หากแต่ประกอบขึ้นจากแรงขับเคลื่อนสองด้าน (les forces opposées) ที่แข่งขันและช่วงชิงกันอยู่ภายในจิตวิญญาณ แนวคิดนี้สอดคล้องกับมโนทัศน์แห่งทวิภาวะ (la dualité) และการแบ่งแยกตัวตน (le dédoublement) ที่ถือเป็นอีกหนึ่ง แก่นเรื่องซึ่งโดดเด่นในวรรณกรรมฝรั่งเศสยุคศตวรรษที่ 19 (Millet & Labbé, 2005, pp. 153-156) ซึ่งมองว่าจิตวิญญาณ มนุษย์มิได้ดำรงอยู่ในสถานะสงบราบรื่น แต่เป็นพื้นที่แห่งความขัดแย้ง (la zone de conflit) ระหว่างสองขั้วอำนาจที่ไม่ อาจประนีประนอมต่อกันได้

บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ *La Morte amoureuse* ผ่านโครงสร้างทวิภาวะ โดยมีโรมูอัลด์เป็นศูนย์กลางของ การศึกษาในสามประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

- (1) ภาคนักบวช : วิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งศรัทธาและหน้าที่ทางศาสนา ซึ่งตัวละครยึดถือไว้ในฐานะ “ความจริงเพียงหนึ่งเดียว” ตลอดมา
- (2) ภาคนักรัก : วิเคราะห์แรงขับแห่งความปรารถนาที่ถูกปลุกโดยคลาริมงด์ แวมไพร์ผู้ทำหน้าที่เป็น “เงาสะท้อนด้านมืด” ของตัวละครเอก และเป็นปฏิปักษ์โดยตรงต่อความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนา
- (3) “ตื่นในอีกโลกหนึ่ง และหลับใหลในอีกโลกหนึ่ง” : วิเคราะห์กลไกการต่อสู้ของตัวตนทั้งสองด้าน ซึ่งต่างอ้างสิทธิในอัตลักษณ์อย่างเสมอภาคจนไม่อาจประนีประนอมได้

ระหว่างสวรรค์และเือนกาย : โรมูอัลด์ในฐานะภาพแทนของทวิภาวะสากล (la dualité universelle)

แนวคิดเรื่องความเป็นคู่ของสรรพสิ่ง (la dualité) ปรากฏอยู่ทั้งในปรัชญาและวิถีความคิดของมนุษยชาติทั้ง ตะวันตกและตะวันออก โลกและธรรมชาติดำรงอยู่บนพื้นฐานของคู่ตรงข้ามที่สัมพันธ์และพึ่งพากัน อาทิ กลางวันและ

กลางคืน ชายและหญิง ความดีและความชั่ว การเกิดและการตาย เป็นต้น ในคติจีน แนวคิดหยินและหยางมิใช่เพียงสัญลักษณ์ของพลังหญิงและพลังชาย หากเป็นสถานะพื้นฐานของการดำรงอยู่ (condition ontologique de l'être) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งย่อมมีขั้วตรงข้ามภายในตนเอง และความสมบูรณ์เกิดขึ้นจากการสอดคล้องกันระหว่างสองขั้วนี้ (Cheng, 1989, pp. 40-42) ในขณะที่โลกตะวันตกได้เสนอแนวคิดเชิงทวิวิทยาและอภิปรัชญาผ่านทฤษฎี “ความกลมกลืนของสรรพสิ่งตรงข้าม” (*coincidentia oppositorum*) ของ Nicholas Cusanus ซึ่งมุ่งอธิบายถึงเอกภาพของสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่ได้โดยการอยู่ร่วมกันของคู่ตรงข้าม ระหว่างความสมบูรณ์และความไม่สมบูรณ์ ระหว่างจิตวิญญาณและสสาร หรือระหว่างความดีและความชั่ว (Cozmescu, 2015, pp. 105–107, 115–116) และแนวคิดทวิภวณิทัศน์นี้ได้เป็นเพียงแนวคิดทางปรัชญา หากยังเป็นหัวใจของสุนทรียศาสตร์ที่สะท้อนในงานวรรณกรรมยุคศตวรรษที่ 19 หลายเรื่อง รวมทั้งเรื่อง *La Morte Amoureuse* นี้

ชาร์ล โบคแลร์ (Charles Baudelaire) ได้กล่าวไว้ว่า “ในคัมภีร์ทุกคน ทุกชั่วขณะ ย่อมมีแรงจูงใจสองประการที่ดำรงอยู่ร่วมกัน ประการหนึ่งมุ่งสู่พระเจ้า อีกประการหนึ่งมุ่งสู่ซาตาน การหันหน้าเข้าหาพระเจ้าหรือความเป็นจิตวิญญาณ คือความปรารถนาที่จะขึ้นสู่เบื้องสูง ส่วนการเข้าหาซาตาน หรือความเป็นสัตว์ คือความยินดีที่จะดิ่งลงสู่เบื้องต่ำ” (Il y a dans tout homme, à toute heure, deux postulations simultanées, l'une vers Dieu, l'autre vers Satan. L'invocation à Dieu, ou spiritualité, est un désir de monter en grade ; celle de Satan, ou animalité, est une joie de descendre. (Baudelaire, pp. 682-683) ในแง่นี้ โรมูอัลด์ในฐานะตัวละครและผู้เล่าเรื่อง (le narrateur) ถือเป็นภาพแทนมนุษย์ของโบคแลร์อย่างสมบูรณ์แบบ

โรมูอัลด์เปิดเรื่องราวด้วยการเล่าประสบการณ์ความรักครั้งแรกและครั้งเดียวในชีวิตแก่ภราดา รุ่นน้องที่เป็นผู้ฟัง ซึ่งในทางโครงสร้างการเล่าเรื่อง ทำหน้าที่เป็นตัวกลางการรับสาร และเป็นตัวแทนของผู้อ่าน ที่ต้องเผชิญกับความเร้นลับของเหตุการณ์ในเรื่องเล่านี้ ความรักครั้งนั้นหาใช่ความรักตามครรลองสามัญไม่ หากเป็นความรักที่เจือด้วยความพิศวงและความสยดสยองในคราวเดียวกัน เนื่องจากหญิงคนรักคือสิ่งมีชีวิตที่ความตายไม่อาจพรากไปได้ เจกเช่น แวมไพร์ ความรักจึงเบี่ยงเบนออกจากโลกของมนุษย์สู่โลกเหนือเหตุผล นอกจากนี้ การประกาศตัวของโรมูอัลด์ตั้งแต่ย่อหน้าแรก ว่าเขาดำรงชีวิตอยู่ระหว่างสองโลก ถือเป็นองค์ประกอบแรกที่เปิดโครงสร้างของทวิภวณิทัศน์ ดังในข้อความนี้

“ชีวิตของพ่อในยามนั้น ราวกับแยกออกเป็นสองภพ ยามสุริยาเรืองรอง พ่อคือสมณะผู้ถือครองเพศพรหมจรรย์ ทุกโมงยามใช้เวลาไปกับการสวดภาวนาและประกอบศาสนกิจ ครั้นยามรัตติกาลมาเยือน ทันทิที่หลับตาลง พ่อกลับกลายเป็นขุนนางหนุ่ม ผู้เงินจัดในอิสตรี รู้จักคুমสุนัขน่าเนื้อ และเหล่าอาชา ละเล่นการพนัน ร่ำสุรา และเอนเอยาจา

ด้วยความคะนอง และเมื่อรุ่งอรุณมาถึง พ่อสะดุ้งตื่น ทว่ากลับรู้สึกประหนึ่งว่าเพิ่งเริ่มหลับไหล ราวกับชีวิตนักบวชเป็นเพียงความฝันที่พ่อกำลังเห็นอยู่ในห้วงนิทรา³

บทคัดตอนนี้เผยให้เห็นโครงสร้างแห่งทวิภาวะที่ครอบงำตัวตนและจิตวิญญาณของตัวละคร โดยชีวิตของเขาได้แยกเป็นสองภพ ที่สลับกันเป็นวัฏจักรระหว่างกลางวันกับกลางคืน โลกหนึ่ง คือโลกแห่งความศรัทธาและความบริสุทธิ์ อีกโลกคือโลกแห่งราคะและความเสเพล ซึ่งหลวมรวมอยู่ในร่างเดียวกันโดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โกติเยร์สร้างโลกของ “ขามสุริยาเรืองรอง” และ “ขามรัตติกาลมาเยือน” ดังกล่าว เพื่อสร้างความกำกวม อีกทั้งยังเผยให้เห็นความเปราะบางของอัตลักษณ์มนุษย์ ที่ตั้งอยู่บนความไม่มั่นคง (l'instabilité de l'être) และต้องต่อสู้ภายในระหว่างแรงดึงสองขั้ว ได้แก่ สิ่งที่สังคมมุ่งหวังให้เป็น และสิ่งที่ตนเองปรารถนาจะเป็น หรือระหว่างอุดมคติทางศีลธรรมและแรงขับตามสัญชาตญาณ การดำรงอยู่ของตัวละครในลักษณะนี้ จึงไม่มีฝ่ายใดสามารถจัดอีกฝ่ายได้อย่างสิ้นเชิง

เพื่อทำความเข้าใจ โศกนาฏกรรมแห่งชีวิตของโรมูอัลด์อย่างถ่องแท้ จำเป็นต้องย้อนกลับไปสำรวจจุดเริ่มต้นของตัวตน ก่อนที่ความรักจะเข้ามาแทรกแซง เนื่องจากรากเหง้าของการพังทลายของอัตลักษณ์ที่แท้จริงไม่ได้ถือกำเนิดขึ้นจากการปรากฏตัวของคลาริมด์ หากเริ่มต้นจากอัตลักษณ์ทางศาสนาที่มั่นคงจนเกินไป

1. ภาคนักบวช (L'Homme de Dieu) : อัตลักษณ์แห่งศรัทธา

1.1. โลกที่มีเพียงศาสนจักร : ตัวตนที่ถูกผนึกไว้ในอาณาจักรของพระเจ้า

โลกของโรมูอัลด์ก่อนได้พบคลาริมด์ คือโลกแห่งศรัทธาอันเคร่งครัด และปิดกั้นตนเองจากโลกภายนอกโดยสิ้นเชิง ภาพของนักบวชหนุ่มที่เตโอฟิล โกติเยร์สร้างเต็มไปด้วยความบริสุทธิ์ทางจิตใจ เปี่ยมด้วยความกระตือรือร้นที่จะมอบชีวิตทั้งหมดแด่พระเจ้า

“พ่อไม่เคยก้าวออกจากกำแพงแห่งศาสนสถาน สำหรับพ่อแล้ว โลกทั้งใบหาใช่ได้อื่น นอกจากรั้วของโรงเรียนสอนศาสนาและสำนักอบรมนักบวช พ่อรับรู้เพียงเลือนรางว่ามีบางสิ่งซึ่งเรียกขานกันว่า “สตรี” หากแต่ใจของพ่อก็ไม่เคยพะวงหรือครุ่นคิดถึงสิ่งนั้นเลยแม้เพียงสักครู่ ณ โมงยามนั้น พ่อดำรงอยู่ในความบริสุทธิ์ไร้มลทินได้อย่างสมบูรณ์

³ Mon existence s'était compliquée d'une existence nocturne entièrement différente. Le jour, j'étais un prêtre du Seigneur, chaste, occupé de la prière et des choses saintes ; la nuit, dès que j'avais fermé les yeux, je devenais un jeune seigneur, fin connaisseur en femmes, en chiens et en chevaux, jouant aux dés, buvant et blasphémant ; et lorsqu'au lever de l'aube je me réveillais, il me semblait au contraire que je m'endormais et que je rêvais que j'étais prêtre. (Gautier, 2006, pp.61-62)

แบบ ความเกี่ยวข้องเดียวของพ่อกับโลกภายนอก มีเพียงการได้พบหน้ามารดาผู้ราซึ่งเจ็บออกแดด ปีละสองคราเท่านั้น นั่นคือสายใยเดียวที่ยังคงเชื่อมโยงพ่อกับโลกนอกศาสนจักร”⁴

“พ่อไม่เคยรู้สึกเสียใจแม้เพียงสักน้อย ไม่เคยมีความลังเลใดต่อพันธะที่ไม่อาจหวนคืน นี้ ในใจพ่อเต็มเปี่ยมไปด้วยความเบิกบานและความกระตือรือร้น ไม่เคยมีคู่หมั้นหนุ่มใดที่จะเฝ้านับโมงยามด้วยความมุ่งมั่นเร่งร้อนเท่าพ่อในครั้งนั้น พ่อไม่สามารถข่มตาให้หลับได้ เฝ้าเพื่อฝันว่าตนเองกำลังประกอบพิธีมิสซา ในสายตาพ่อ ไม่มีสิ่งใดงดงามไปกว่าการได้เป็นนักบวช ต่อให้เป็นกษัตริย์หรือกวี พ่อก็ปฏิเสธสิ้น พ่อหาได้มีความใฝ่ฝันอื่นใดที่ไกลเกินกว่านี้”⁵

ข้อความตัดตอนนี้ได้ฉายภาพอัตลักษณ์ของโรมูอัลด์ในฐานะนักบวชไว้อย่างชัดเจน การดำรงอยู่ของเขาผูกติดอยู่กับขอบเขตของศาสนจักรอย่างสมบูรณ์ โลกภายนอกหาได้มีความหมายไม่ อย่างไรก็ตาม ความสมบูรณ์แบบที่เกิดจากการยึดมั่นในอัตลักษณ์เดียวอย่างสิ้นเชิงนี้เอง กลับกลายเป็นรากฐานของความเปราะบาง เมื่ออัตลักษณ์หนึ่งครอบงำชีวิตไว้อย่างเบ็ดเสร็จ การเปลี่ยนแปลงหรือสั่นคลอนในภายหลังจึงย่อมมีลักษณะที่รุนแรง ไม่ใช่เพียงการปรับเปลี่ยนตัวตนเล็กน้อย แต่เป็นการสั่นคลอนรากฐานของความเชื่อและตัวตนที่เคยยึดถือมา

ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ วิธีที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้อุปถัมภ์ในการเปรียบเทียบความกระตือรือร้นของโรมูอัลด์ต่อพิธีศีลบวชกับ “คู่หมั้นหนุ่มใดที่เฝ้านับโมงยามด้วยความมุ่งมั่นเร่งร้อน” จนไม่อาจข่มตาหลับ อุปถัมภ์ดังกล่าวทำให้เห็นชัดว่าความศรัทธาที่มีได้ดำรงอยู่ในลักษณะของความสงบร่มเย็นทางจิตวิญญาณเพียงด้านเดียว หากยังแฝงไว้ด้วยความเร่าร้อนทางอารมณ์คล้ายความรักในโลเกียวิสัย การเปรียบเทียบนี้จึงทำหน้าที่เป็นเคาะลงแห่งโศกนาฏกรรมที่บ่งชี้ถึงศักยภาพในการผันแปรความหลงใหลในพระเจ้าไปสู่ความหลงใหลในสิ่งเร้าทางโลกในเวลาต่อมา

ฉากการเดินเข้าสู่พระวิหารในพิธีวันถือศีลบวช ถือเป็นจุดสูงสุดของการหลอมรวมตัวตนของโรมูอัลด์เข้ากับศาสนจักร โกดิเยร์สร้างบรรยากาศผ่านถ้อยคำที่ละเมียดละไมและสูงส่งเกินความจริง “เมื่อวันสำคัญมาถึง พ่อก้าวไปยังพระวิหารด้วยฝีเท้าที่เบาหวิว ประหนึ่งมีพลังเร้นลับยกพุงพ่อให้ลอยอยู่บนผืน หรือมิฉะนั้น ก็ราวกับมีปีกคู่หนึ่งติดอยู่ที่บ่า พ่อรู้สึกเหมือนกับตนเองเป็นทูตสวรรค์ แล้วกลับต้องแปลกใจที่เห็นเหล่าสหายต่างมีสีหน้าหม่นหมองและเป็นกังวล เนื่องจากเรามีกันอยู่หลายคน พ่อใช้เวลาตลอดทั้งคืนสวดภาวนา จิตใจจึงอยู่ในภาวะปีติสุขจน

⁴ Je n'étais jamais allé dans le monde ; le monde, c'était pour moi l'enclos du collège et du séminaire. Je savais vaguement qu'il y avait quelque chose que l'on appelait femme, mais je n'y arrêtais pas ma pensée ; j'étais d'une innocence parfaite. Je ne voyais ma mère vieille et infirme que deux fois l'an. C'étaient là toutes mes relations avec le dehors. (Gautier, p. 63)

⁵ Je ne regrettais rien, je n'éprouvais pas la moindre hésitation devant cet engagement irrévocable ; j'étais plein de joie et d'impatience. Jamais jeune fiancé n'a compté les heures avec une ardeur plus fiévreuse ; je n'en dormais pas, je rêvais que je disais la messe ; être prêtre, je ne voyais rien de plus beau au monde : j'aurais refusé d'être roi ou poète. Mon ambition ne concevait pas au-delà. (Gautier, pp.62-63)

เกือบจะเข้าถึงวังค์ ท่านสังฆราชผู้สูงวัยที่น่านับถือ สำหรับพ่อแล้ว ยามนี้ ท่านดูราวกับพระบิดาเจ้า ผู้ทรงโน้มน้าวพระวรกายมาจากดินแดนแห่งนิรันดร์ และแล้ว พ่อก็เห็นสรวงสวรรค์ผ่านเพดานโค้งของพระวิหาร⁶

การยกสถานภาพของโรมูอัลด์จากมนุษย์ธรรมดาขึ้นสู่ระดับเหนือมนุษย์ การใช้ภาพของท่านสังฆราชที่ดูประหนึ่งพระบิดาเจ้า และภาพสรวงสวรรค์ที่อยู่เหนือเพดานโค้งของพระวิหาร ล้วนมีบทบาทในการยืนยันว่าพิธีศัลบวชได้เปลี่ยนระยะห่างระหว่างโรมูอัลด์กับพระเจ้า ความปลื้มปิติอันรุนแรงถึงขั้น “เกือบจะเข้าถึงวังค์” เป็นหลักฐานถึงสถานะที่ตัวละครมิได้มีความลี้ลับแม้เพียงน้อยในการอุทิศตนให้แก่ศาสนา ตรงกันข้าม ศรัทธาของเขากลับเต็มเปี่ยมและสมบูรณ์จนไม่เหลือพื้นที่ให้ความเป็นไปได้อื่นใดเข้ามาแทรกซึม

1.2. “สายตา” จากศรัทธาสู่กำหนด : ปฐมเหตุแห่งการล่มสลายทางศีลธรรม

ประเด็นเรื่องสายตา (le regard) ใน *La Morte amoureuse* มีความสำคัญมากกว่ากลวิธีการพรรณนาความงามโดยทั่วไป แต่ทำหน้าที่เป็น “ต้นกำเนิดของบาป” ศีลของโรมูอัลด์เริ่มสั่นคลอนครั้งแรกเมื่อเขาไม่อาจควบคุมดวงตาได้จากนั้นเขาก็ไม่อาจควบคุมความคิด ความเชื่อ และร่างกายของตนเองได้อีกต่อไป จึงกล่าวได้ว่า ความเสื่อมของศีลธรรมเริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่แรกที่สายตาค้นหาจากพระเจ้าไปยังสตรีผู้ลึกลับ ตัวละครได้กล่าวข้อความของโยบในพระคัมภีร์ที่มุ่งเตือนถึงการทำพันธสัญญากับดวงตา เพื่อกล่าวตักเตือนนักบวชรุ่นหนุ่มหลายครั้ง อาทิ

“โอ ! คำกล่าวของโยบช่างจริงแท้ ผู้ที่มีได้ทำพันธสัญญากับดวงตาของตนนั้นช่างประมาทเหลือ [...] พ่อรู้สึกราวกับชายตาบอดที่กลับมามองเห็นอีกครั้งอย่างฉับพลัน พระสังฆราชซึ่งเมื่อครู่นี้ได้เปล่งประกายสว่าง กลับมืดแสงในพริบตา เทียนที่ประดับบนขาตั้งทองคำริบหรี่ราวกับดวงดาวที่ลาบยามรุ่งอรุณมาเยือน และเงามืดมนได้ปกคลุมไปทั่วพระวิหาร ในม่านแห่งความมืดนั้น หลิงงามกลับเรืองรองราวกับภาพนิมิตจากสวรรค์ ดูจว่าร่างของนางเปล่งแสงจากภายใน หาได้ต้องอาศัยแสงใดจากภายนอก แลแผ่ส่องไปยังทุกสรรพสิ่งรอบข้าง”⁷

⁶ Le grand jour venu, je marchai à l'église d'un pas si léger, qu'il me semblait que je fusse soutenu en l'air ou que j'eusse des ailes aux épaules. Je me croyais un ange, et je m'étonnais de la physionomie sombre et préoccupée de mes compagnons ; car nous étions plusieurs. J'avais passé la nuit en prières, et j'étais dans un état qui touchait presque à l'extase. L'évêque, vieillard vénérable, me paraissait Dieu le Père penché sur son éternité, et je voyais le ciel à travers les voutes du temple. (Gautier, p. 63)

⁷ Oh ! que Job a raison, et que celui-là est imprudent qui ne conclut pas un pacte avec ses yeux ! [...] J'éprouvai la sensation d'un aveugle qui recouvrerait subitement la vue. L'évêque, si rayonnant tout à l'heure, s'éteignit tout à coup, les cierges pâlirent sur leurs chandeliers d'or comme les étoiles au matin, et il se fit par toute l'église une complète obscurité. La charmante créature se détachait sur ce fond d'ombre comme une révélation angélique ; elle semblait éclairée d'elle-même et donner le jour plutôt que le recevoir. (Gautier, pp.63-64)

แม้ว่าโรมูอัลด์จะประจักษ์ในความจริงข้อนี้เป็นอย่างดีจากการศึกษาคำสอนทางศาสนา แต่กลับพ่ายแพ้ต่อสถานะเริ่มต้นของความปรารถนาที่อยากมองเห็น เมื่อไม่อาจควบคุมดวงตาของตนได้ สายตาแห่งศรัทธา (le regard de la foi) ก็เปลี่ยนเป็น สายตาแห่งความกำหนัด (le regard du désir)

นอกจากนี้ การที่ “พระสังฆราชซึ่งเมื่อครู่นี้ได้เปล่งประกายสว่าง กลับมืดแสงในพริบตา” ถือเป็นการใช้แสงและความมืดในเชิงสัญลักษณ์ได้อย่างทรงพลัง กล่าวคือ แสงแห่งศรัทธาที่เคยยึดครองจิตสำนึกของโรมูอัลด์ได้ดับลง ณ ขณะเดียวกับที่แสงของคลาริมงด์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นภาพแทนแห่งความปรารถนาเชิงโลกีย์ กลับสว่างเรืองรองและยึดครองชัยชนะที่มีต่อแสงแห่งศรัทธาได้อย่างสมบูรณ์แบบ

โรมูอัลด์ได้ถ่ายทอดคำสอนที่สกัดมาจากระบบการอันเจ็บปวดของตนเองให้แก่ภราดาผู้เยาว์ว่า “จงอย่าได้ทอดสายตามองสตรีนางใด [...] แค่มองหนึ่งนาทิจของความเปลือยเปล่า ก็เพียงพอที่จะทำให้เจ้าสูญเสียสันนิบาตภาพไปตลอดกาล”⁸ ดังนี้ จึงเห็นได้ว่า โศกนาฏกรรมไม่ได้เริ่มต้นจากการกระทำบาปทางกาย แต่เริ่มจากเล่ห์วินาทีที่สายตาหันเหจากพระเจ้าไปสู่สิ่งยั่ววนทางโลก ชั่วขณะที่ดูเหมือนไม่มีความหมาย แต่กลับเป็นจุดเริ่มต้นของการสูญเสียที่จะตามมา

Jean-Baptiste Baronian (2007) ชี้ให้เห็นว่า ความโดดเด่นในงานเขียนของเดอโอฟีล โกดิเยร์ อยู่ที่พลังของการมอง (le regard) เขาระบุว่าโกดิเยร์ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ “ผู้พยากรณ์” หากแต่คือ “ผู้พรรณนาที่ยอดเยี่ยม” ถึงขั้นได้รับการยกย่องจาก Ernest Feydeau ว่าเป็น “ผู้พรรณนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์วรรณคดี” (le plus grand descripteur de la littérature) (Feydeau, as cited in Baronian, 2007, p. 64) Baronian ยังยืนยันต่อไปด้วยว่า “ประเด็นนี้เป็นสิ่งที่มีอาจโต้แย้งได้ เขามองเห็นมันด้วยความกระฉ่างแจ่งอย่างน่าเหลือเชื่อ ด้วยความแม่นยำจนเกือบถึงระดับจุลทรรศน์ เขามองเห็นและถ่ายทอดสิ่งนั้นออกมาผ่านถ้อยคำและสำนวนซึ่งน่าประทับใจยิ่งด้วยความบริสุทธิ์และความสง่างามของภาษาที่ใช้” (La chose est incontestable, il le voit. Avec une incroyable netteté. Avec une précision presque microscopique, il le voit et il l’exprime dans un chatoiement de mots et de formules dont la pureté et l’élégance font merveille.) (Baronian, 2007, p. 64)

จุดเด่นเชิงสุนทรียศาสตร์นี้ได้ปรากฏอย่างเด่นชัดผ่านการบรรยายรายละเอียดทางรูปพรรณสัณฐานของสตรีลึกลับในระดับเข้มข้นจนผู้อ่านเสมือนถูกบังคับให้ “มอง” ผ่านสายตาของโรมูอัลด์ แสงที่เปล่งจากร่างของนาง เครื่องแต่งกายที่ทูลหาวจิตร ไปจนถึงการจัดวางองค์ประกอบและสีสันทบนผิวหนัง ดวงตา และเรือนผม ล้วนได้รับการถ่ายทอดด้วยถ้อยคำละเมียดละไมจนแทบสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งหมด นอกจากเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงความงดงามเหนือจริงของคลาริมงด์ ยังทำให้ความงามดังกล่าวกลายเป็นแรงดึงดูดอันทรงอำนาจและเหนือเจตจำนงของ

⁸ Ne regardez jamais une femme, [...] il suffit d’une minute pour vous faire perdre l’éternité. (Gautier, p. 97)

โรมูอัลด์ เสมือนว่าในขณะนั้น ผู้ที่ทอดตามองหาใช่เป็น “ผู้เลือก” แต่กลับเป็นฝ่าย “ถูกเลือก” ด้วยพลังที่เหนือกว่าความคิด เหตุผล และศรัทธาทั้งปวง

ฉากพิธีสืบทอด ซึ่งตามขนบควรเป็นช่วงเวลาแห่งความสงบและการอุทิศตนแก่พระผู้เป็นเจ้า กลับถูกออกแบบให้เป็น พิธีกรรมกลับด้าน (rite inversé) ที่ทำหน้าที่เผยจุดสูงสุดของความขัดแย้งภายในตัวตนของโรมูอัลด์ การสบตากับคลาริมด์จึงมิใช่เพียงเหตุการณ์เชิงอารมณ์ แต่เป็น กลไกเปิดประตูสู่จิตใต้สำนึก (ouverture de l'inconscient) ของบาทหลวงหนุ่ม ซึ่งเปลี่ยน “สายตา” จากเครื่องมือรับใช้ศรัทธาให้กลายเป็นช่องทางสู่การตื่นรู้ของแรงปรารถนาทางโลก ภาวะนี้ทำให้ตัวตนสองขั้ว ได้แก่ ตัวตนทางธรรม (moi ecclésiastique) และ ตัวตนทางโลก (moi profane) ปะทะกันอย่างรุนแรง อันนำไปสู่จุดตั้งต้นของ การแตกแยกภายในตัวตน (dédoublement du moi)

จุดหักเหของอัตลักษณ์นี้มีได้เป็นเพียงสภาวะทางความคิด แต่ปรากฏในเชิงกายภาพ แม้ตัวละครยังคงมีสติและเจตจำนงที่แจ่มชัด แต่กลับสูญเสียอำนาจเหนือร่างกายและการกระทำของตนเองอย่างสิ้นเชิง ดังบทบรรยายในช่วงนี้ “พ่อรวบรวมเรี่ยวแรงประหนึ่งจัก โคนัฏพา เพื่อตะโกนท้อออกมาว่าพ่อไม่ปรารถนาจะเป็นนักบวช แต่ก็มีอาจเอื้อนเอ่ยออกมาได้ ลิ่นเหมือนถูกตรึงแน่นกับเพดานปาก”⁹

นอกจากนี้ ผู้อ่านยังได้เห็นแรงปรารถนาที่ค่อย ๆ ไต่ระดับขึ้นมาจากส่วนลึกของตัวละครในเวลาต่อมา ดังนี้ “พ่อรู้สึกถึงชีวิตที่เอ่อล้นทะลักขึ้นจากภายใน ดูทะเลสาบเร็นลิกที่ค่อย ๆ เพิ่มระดับจนล้นตลิ่ง โลกหิตสูบติดแรงในเส้นเลือด วัยเยาว์ของพ่อซึ่งถูกกดทับมานับนาน บัดนี้ พลันระเบิดออกในพริบตา ดังต้นว่านที่ต้องรอกอยถึงร้อยปีจึงผลิดอก แลบังเกิดพร้อมเสียงอสุณิบาดอันกึกก้อง”¹⁰ ข้อความนี้แสดงภาพของการปะทุของแรงขับภายใน (le réveil de la pulsion) ซึ่งสามารถตีความได้ตามหลักจิตวิเคราะห์ได้ว่าความปรารถนาของโรมูอัลด์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่เป็นพลังที่ถูกกดทับอยู่ในระดับจิตไร้สำนึกเป็นเวลายาวนาน และรอเพียงปัจจัยบางประการก่อนจะล้นออกมาภายนอก

ตลอดชีวิตของโรมูอัลด์ วัยเยาว์ของเขาถูกหล่อหลอมด้วยวินัยทางศาสนาที่เข้มงวดจนแรงขับทางธรรมชาติทั้งหมดถูกกดทับไว้ภายใต้กรอบแห่งศรัทธา การฝึกฝนทางจิตวิญญาณอย่างต่อเนื่องได้ปลูกฝังให้เขาเชื่อว่าความปรารถนาเป็นสิ่งต้องห้าม แต่ในขณะเดียวกัน ก็เพาะเชื้อแห่งความโหยหาที่ไม่มีวันดับในส่วนลึกของจิตใจ ดังนั้น เมื่อเขาเผชิญหน้ากับคลาริมด์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความเขี้ยวและโลกีย์วิสัย พลังที่ถูกสะสมและกดทับมานับนานจึง “ล้นตลิ่ง” จนไม่อาจควบคุมได้ การเปรียบเทียบ “ต้นว่านที่รอกอยถึงร้อยปีจึงผลิดอก” จึงเป็นภาพแทนของความปรารถนาที่สุกงอม ซึ่งไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่สะสมมาอย่างยาวนานจนถึงจุดระเบิดในที่สุด

⁹ Je fis un effort suffisant pour arracher une montagne, pour m'écrier que je ne voulais pas être prêtre ; mais je ne pus en venir à bout ; ma langue resta clouée à mon palais, [...]. (Gautier, p. 66)

¹⁰ Et je sentais la vie monter en moi comme un lac intérieur qui s'enfle et qui déborde ; mon sang battait avec force dans mes artères ; ma jeunesse, si longtemps comprimée, éclatait tout d'un coup comme l'aloès qui met cent ans à fleurir et qui éclot avec un coup de tonnerre. (Gautier, p. 69)

เมื่อประยุกต์ใช้แนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ตัวละครอย่างบาทหลวงเซราปิยอง อาจตีความได้ว่าเป็นตัวแทนของซูเปอร์อีโก้ (le Surmoi) ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมและตัดสินพฤติกรรมของโรมูอัลด์ตามกรอบศีลธรรมทางศาสนาอย่างเข้มงวด เซราปิยองปรากฏตัวทุกครั้งที่โรมูอัลด์ใกล้จะหลุดไปสู่ด้านมืด โดยเป็นผู้ดักเตือนให้เขากลับมาสู่ระเบียบแห่งศรัทธา และยังทำหน้าที่เป็น “เสียงแห่งบิดา” (la voix du père) ที่ตัดสินและลงโทษจิตใจไร้สำนึกของโรมูอัลด์ ซึ่งเต็มไปด้วยแรงขับทางเพศ (les pulsions sexuelles) เมื่อพิจารณาในบริบทนี้ โรมูอัลด์จึงกลายเป็นพื้นที่ของการปะทะกันระหว่างคลริมิงค์ ผู้เป็นตัวแทนของแรงปรารถนาและความสุขทางกาย (le ça) กับเซราปิยอง ผู้เป็นตัวแทนของอภิปิตาหรือซูเปอร์อีโก้ (le Surmoi) ผู้รักษาศีลธรรมที่เคร่งครัด ศีรษะทั้งสองพลังขัดแย้งกันนี้ทำให้โรมูอัลด์ต้องทุกข์ทรมานอย่างต่อเนื่อง เพราะเขาไม่สามารถปลดปล่อยแรงขับได้อย่างเสรี โดยไม่รู้สึกลึกซึ้ง ผลคือเขาต้องใช้ชีวิตใน “ทวิภาวะ” อันแสนรวดเร็ว ระหว่างนักบวชผู้มีศรัทธาแรงกล้ากับคนบาปที่หลงใหลในกามารมณ์ การปะทะกันอย่างรุนแรงนี้ก่อให้เกิดความพยายามในการกดทับสัญชาตญาณอย่างหนัก แต่พลังแห่งสัญชาตญาณนี้มีอาจดับได้โดยสิ้นเชิง มันจึงแผ่ซ่านอยู่ในจิตใจไร้สำนึกและเผยตัวออกมาผ่านความฝัน จินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกที่หลากหลาย อาทิ ความชิงชังในชีวิต ความริษยาแค้นเคือง หรือความเศร้าสร้อย ซึ่งเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของกลไกการเก็บกดที่ลึ้มเหลว

“โรมูอัลด์ สหายของข้า ดูเหมือนมีบางสิ่งผิดปกติกำลังบังเกิดขึ้นในตัวท่าน [...] ท่านผู้เคยเปี่ยมด้วยศรัทธาสงบนิ่ง และอ่อนโยนเสมอมา แต่กลับกระสับกระส่ายในห้องภาวนาจนดูราวกับสัตว์ป่าที่ถูกคุมขัง ฟังระวังไว้เถิด นื่องของข้า อย่าเปิดใจฟังเสียงล่อลวงของปีศาจ วิญญาณชั่วผู้เคืองแค้นที่ท่านได้ถวายตนรับใช้พระผู้เป็นเจ้าชั่ววินันต์ มันกำลังวนเวียนอยู่รอบกายท่านดั่งหมาป่ากระหายเหยื่อ มันกำลังพยายามเป็นครั้งสุดท้ายที่จะลากท่านให้ตกอยู่ในวังอำนาจของมัน แทนที่จะปล่อยคุณตกอยู่ในความพ่ายแพ้ โรมูอัลด์ที่รัก จงสวมเกราะแห่งบทภาวนา จงถือโล่แห่งการบำเพ็ญทุกรกิริยา และจงต่อสู้กับศัตรูอย่างห้าวหาญเถิด แล้วท่านจักมีชัยชนะ การทดสอบเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคุณธรรม เฉกเช่นทองคำที่บริสุทธิ์ยิ่งขึ้นเมื่อผ่านไฟในเบ้าหลอม อย่าหวาดหวั่นและอย่าท้อถอย แม้แต่วิญญาณที่ได้รับการปกป้องและมั่นคงที่สุด ก็ยังเคยต้องเผชิญห้วงเวลาเช่นนี้มาแล้ว จงสวดภาวนา จงถือศีลอด จงใคร่ครวญ แล้ววิญญาณร้ายจักล่าถอยไปเอง”¹¹

คำสอนของเซราปิยองในที่นี้เผยภาพสงครามภายในจิตใจของโรมูอัลด์ได้อย่างทรงพลัง ผ่านภาพอุปมาว่าเขาเป็น “สัตว์ป่าที่ถูกคุมขัง” ซึ่งเผยให้เห็นถึงแรงขับตามสัญชาตญาณที่ถูกพันธนาการไว้ภายใต้กรอบศรัทธาและวินัยทาง

¹¹ « Romuald, mon ami, il se passe quelque chose d'extraordinaire en vous, [...] Vous, si pieux, si calme et si doux, vous vous agitez dans votre cellule comme une bête fauve. Prenez garde, mon frère, et n'écoutez pas les suggestions du diable ; l'esprit malin, irrité de ce que vous vous êtes à tout jamais consacré au Seigneur, rôde autour de vous comme un loup ravissant et fait un dernier effort pour vous attirer à lui. Au lieu de vous laisser abattre, mon cher Romuald, faites-vous une cuirasse de prières, un bouclier de mortifications, et combattez vaillamment l'ennemi ; vous le vaincrez. L'épreuve est nécessaire à la vertu, et l'or sort plus fin de la coupelle. Ne vous effrayez ni ne vous découragez ; les âmes les mieux gardées et les plus affermissées ont eu de ces moments. Priez, jeûnez, méditez, et le mauvais esprit se retirera. » (Gautier, pp. 71-72)

ศาสนาอย่างยาวนาน ห้องภาวนาจึงไม่ใช่สถานที่แห่งความสงบ แต่กลายเป็นกรงขัง จำกัดความปรารถนาที่กำลังดิ้นรนหาทางปลดปล่อย ในขณะที่มีการเปรียบเทียบปัสกาลเป็น “หมาป่ากระหายเหยื่อ” คือการแปลงความปรารถนาภายในให้กลายเป็นศัตรูภายนอกที่ต้องถูกต่อต้าน ถ้อยคำของเชราปิยงที่เรียกร้องให้โรมูอัลด์ “สวมเกราะแห่งบทภาวนา” หรือ “ต่อสู้กับศัตรูอย่างห้าวหาญเถิด” จึงไม่ได้กระตุ้นให้เขาทำความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ของตนเอง แต่ผลักดันให้เขาปฏิเสธและต่อสู้กับตัวตนอีกด้านหนึ่งที่กำลังตื่นขึ้นมา การสั่งสอนนี้จึงทำให้ความขัดแย้งภายในตัวละครทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยมีใช้เพียงการต่อสู้ระหว่างมารร้ายกับศรัทธา แต่ยังเป็นสงครามระหว่างพันธะทางศาสนากับธรรมชาติภายในของมนุษย์ ที่โรมูอัลด์ไม่สามารถสมานเข้าด้วยกันได้

ในวรรณกรรมเรื่องนี้ มีการปรากฏของสัตว์สองชนิด ได้แก่สุนัขขราและม้า ในที่นี้ขอหยิบยกม้าซึ่งมีบทบาทชัดเจนในฐานะพาหนะของแรงขับไร้สำนึกและการข้ามพรมแดนของตัวละคร เมื่อชายแปลกหน้ามาเยือนในยามวิกาลเพื่อเชิญบาทหลวงโรมูอัลด์ไปทำพิธีเจิมครั้งสุดท้ายให้สตรีชั้นสูงผู้หนึ่งซึ่งใกล้สิ้นใจ โรมูอัลด์รับตามไป หน้าที่พักบาทหลวงมี “อาชาสีดำดังรัตติกาลสองตัวอำพรางอยู่กับที่ด้วยความอึกเขม” รอยู่ จากนั้นผู้ประพันธ์บรรยายจากการควมม้าผ่านผืนป่าอันมืดทึบและเย็นเยือกด้วยจิ้งหะที่เร่าร้อนและคุ้ยดิน บรรยายาศโดยรอบคุดเหนือจิ้งจาวฟันร้ายจนกระทั่งเข้าสู่ประตูโค้งระหว่างหอคอยใหญ่เบื้องหน้าราวกับฝ่าเข้าสู่โลกอีกใบ ซึ่งต่อมาผู้อ่านจึงทราบว่าคือปราสาทของคลาริมด์ “อาชาสีดำ” ดังกล่าวจึงถือเป็นสัญลักษณ์ที่มีความน่าสนใจยิ่ง

พจนานุกรมสัญลักษณ์ (dictionnaire des symboles) ของ Jean Chevalier และ Alain Cheerbrant นิยามม้าว่าเป็น “บุตรแห่งราตรีกาลและความเร้นลับ” (Fils de la nuit et du mystère) สิ่งมีชีวิตที่หลอมรวมความเป็นคู่ตรงข้ามไว้ด้วยกัน ทั้งในฐานะผู้นำพาชีวิตและความตาย สามารถเชื่อมโยงกับไฟในฐานะพลังแห่งการทำลายและชัยชนะ และกับน้ำในฐานะการหล่อเลี้ยงและสิ่งที่ทำให้สั่นลมหายใจ การที่ม้าเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายหลากหลายนี้มีรากเหง้าจากโครงสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นดวงจันทร์ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับผืนดินในฐานะมารดา แสงจันทร์ เพศ ความฝัน การหยั่งรู้ และวัฏจักรของการผลิบานและร่วงโรย¹² อีกทั้ง ในทางจิตวิเคราะห์ ม้ามักได้รับการตีความว่าเป็น “สัญลักษณ์ของจิตไร้สำนึก หรือจิตวิญญาณที่ไม่ใช่มนุษย์” (le symbole du psychisme inconscient ou de la psyché non humaine) (Chevalier & Cheerbrant, p. 257) ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับพฤติกรรมของม้าในเรื่องนี้ การควมม้าด้วยความบ้าคลั่ง การถูกกระตุ้นด้วยเสียงคำรามที่มีอำนาจเป็นเสียงมนุษย์ และจิ้งหะทะยานที่รุนแรง ทำให้ม้ากลายเป็นภาพแทนของสัญชาตญาณดิบดั้งเดิมของมนุษย์ ความคลุ้มคลั่งและความปรารถนาลึกเร้นที่กำลังคุกคามโรมูอัลด์

¹² Ce cheval archétypal est porteur à la fois de mort et de vie, lié au feu, destructeur et triomphateur, et à l'eau, nourricière et asphyxiante. La multiplicité de ses acceptions symboliques découle de cette signification complexe des grandes figures lunaires, où l'imagination associe par analogie la terre dans son rôle de Mère, son luminaire la lune, les eaux et la sexualité, le rêve et la divination, la végétation et son renouvellement périodique.) (Chevalier & Cheerbrant, p. 257.)

ในวรรณกรรมตะวันตก ม้าสีดำมักมีความสัมพันธ์กับปิศาจหรือวิญญาณที่ต้องคำสาป (Les cheveux noirs [...] sont le plus souvent soit le diable, soit un démon, soit un damné, ou une âme en peine) [...] (Chevalier & Alain, p. 261) การที่ตัวละครซึ่งแท้จริงคือแวมไพร์เลือกใช้ “อาชาสีดำสองตัวในยามวิกาล” จึงทำหน้าที่เป็นลางบอกเหตุ (présage) ว่าการเดินทางครั้งนี้ของโรมูอัลด์ไม่ใช่ภารกิจทางศาสนา หากแต่เป็นการก้าวเข้าสู่วงจรของความพินาศทางศีลธรรม การจมดิ่งในโลกยิสร และท้ายที่สุดคือการแตกสลายของอัตลักษณ์ผู้รับใช้พระเจ้าที่เขาดำรงอยู่ นอกจากนี้ยังมีการปรากฏของม้าสีดำอีกครั้ง เมื่อคลาริมงด์พาโรมูอัลด์ออกเดินทางไปสู่วังโออา ณ เมืองเวนิส เป็นการแสดงให้เห็นชัดเจนว่าม้าดำทำหน้าที่เป็น “พาหนะของการแปลงสถานะ” (véhicule de transformation) ทุกครั้งที่ม้าดำปรากฏ โรมูอัลด์จะหลุดพ้นจากอัตลักษณ์ของบาทหลวง และสวมอัตลักษณ์ใหม่ในฐานะผู้รับใช้ของคลาริมงด์ และจมดิ่งอย่างต่อเนื่องสู่โลกแห่งความมืดมิด

1.3. ความจริงหรือความลวง ชะตากรรมของผู้พ่ายแพ้ต่อการมอง

Tzvetan Todorov อธิบายว่าวรรณกรรมแนวฟองดาตติค เกิดขึ้นจาก ความลังเล (l'hésitation) ของผู้รับสาร เมื่อพบเหตุการณ์ที่ดูราวกับเหนือธรรมชาติ แต่ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าแท้จริงแล้ว เกิดจากกฎของธรรมชาติ หรือ เป็นเรื่องเหนือธรรมชาติจริง ความเป็นฟองดาตติคจะคงอยู่ตราบที่ความลังเลนี้ยังคงอยู่ และจะสิ้นสุดทันทีเมื่อผู้อ่านหรือผู้เล่าเรื่อง ตัดสินเลือกคำอธิบายอย่างใดอย่างหนึ่ง จากนั้นเรื่องเล่าจะเปลี่ยนสถานะไปเป็นงานวรรณกรรมประเภทอื่น¹³ (Todorov, 1970)

สำหรับโรมูอัลด์ ช่วงเวลาที่คลาริมงด์ฟื้นคืนชีพหลังจากเขาจุ่มพิศไม่เพียงทำลายโลกแห่งตรรกะ แต่ยังผลักเขาเข้าสู่ภาวะที่ต้องตั้งคำถามต่อระเบียบของความจริงทั้งปวง ทว่า ความลังเลนี้ดำรงอยู่ได้เพียงชั่วครู่ ก่อนจะถูกทำลายด้วยหลักฐานภายนอก

“เมื่อพ่อเริ่มรวบรวมสติได้ ก็ทบทวนเหตุการณ์ทั้งปวงที่เกิดขึ้นในคำคืนเคราะห์ร้ายนั้น ที่แรกพ่อคิดว่าตนคงตกเป็นเหยื่อภาพลวงตาอันเกิดจากเวทมนตร์ ทว่า หลักฐานบางอย่างที่สัมผัสจับต้องได้จริง ก็ทำลายสมมติฐานนั้นจนหมดสิ้นในไม่ช้า พ่อปรารถนาจะเชื่อว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงความฝัน หากแต่ก็ยากยิ่งนัก เพราะบาร์บาราเองก็เห็นชายสารพัดผู้จับรถเทียมม้าดำสองตัวนั้นเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังสามารถบรรยายเครื่องแต่งกายและท่วงท่าของเขาได้อย่างแม่นยำ ทว่า ไม่มีผู้ใดในแถบนี้รู้จักปราสาทที่ตรงกับคำบรรยายถึงสถานที่ซึ่งพ่อได้พบคลาริมงด์อีกครั้ง”¹⁴

¹³ Le fantastique occupe le temps de cette incertitude ; dès qu'on choisit l'une ou l'autre réponse, on quitte le fantastique pour entrer dans un genre voisin, l'étrange ou le merveilleux. Le fantastique, c'est l'hésitation éprouvée par un être qui ne connaît que les lois naturelles, face à un événement en apparence surnaturel. (Todorov, p.29)

¹⁴ Dès que je pus rappeler mes idées, je passai en moi-même toutes les circonstances de cette nuit fatale. D'abord je pensai que j'avais été le jouet d'une illusion magique ; mais des circonstances réelles et palpables détruisirent bientôt cette supposition. Je ne pouvais croire que j'avais rêvé, puisque Barbara

การปรากฏร่วมของวัตถุหลักฐานและพยานบุคคลทำให้เหตุการณ์เหนือจริงก้าวข้ามความเป็นภาพหลอนส่วนบุคคล และมีน้ำหนักกลายเป็นความจริงเชิงประจักษ์ อย่างไรก็ตาม การที่ไม่มีผู้ใดรู้จักปราสาทดังกล่าวกลับตอกย้ำถึงสถานะกำกวมของสถานที่นั้นอีกครั้ง ทำให้ไม่อาจระบุได้อย่างมั่นใจว่าปราสาทดำรงอยู่จริง หรือเป็นเพียงสถานที่ที่มีอยู่ในระดับประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสของตัวละครเท่านั้น

นอกจากนี้ ช่วงเวลาที่โรมูอัลด์ดำรงชีวิตในสองภพคู่ขนาน เป็นบุรุษเจ้าสำราญในเวนิสในยามค่ำคืน และเป็นนักบวชที่เปี่ยมด้วยศรัทธาในเวลากลางวัน ยิ่งทำให้ความจริงและความฝันทับซ้อนกันอย่างไม่อาจแยกขาดจากกันได้ ทั้งเรื่องเล่าไม่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านระบุได้ด้วยความมั่นใจว่าชีวิตใดคือตัวตนจริง และชีวิตใดคือมายา หรือแม้กระทั่งว่าทั้งสองอาจดำเนินอยู่พร้อมกันโดยไม่จำเป็นต้องมีชีวิตใดขึ้นตรงกับอีกชีวิตหนึ่ง ความลึกลับทั้งในจิตใจของตัวละคร และผู้อ่านจึงทำให้เกิดพื้นที่ของฟองตาสติก พื้นที่ที่ไม่มีข้อยุติระหว่างความจริงและความลวง ไม่มีสิ่งใดได้รับการยืนยันอย่างเด็ดขาด และไม่มีคำอธิบายใดผูกขาดความจริงได้อย่างสมบูรณ์ และนี่ถือเป็นหัวใจของวรรณกรรมฟองตาสติกตามนิยามของโตโดรอฟ

2. ภาคนักกรีก (L'Homme de la chair) : ชายผู้เกิดใหม่จากไฟแห่งปรารถนา

2.1. คลาริมงต์ในฐานะผู้ให้กำเนิดอัตลักษณ์ใหม่ (La créatrice de moi nouveau)

เพื่อทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทวิภาคของโรมูอัลด์อย่างครบถ้วน จำเป็นต้องพิจารณาบทบาทของตัวละครคลาริมงต์ ในฐานะผู้ให้กำเนิดอัตลักษณ์ใหม่ นางมิได้เป็นเพียงวัตถุแห่งความปรารถนา แต่เป็นพลังขับเคลื่อนที่สร้างการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณให้แก่ชายคนรัก ผ่านอำนาจของความงาม ความรัก และความลึกซึ้งที่ท้าทายระบอบศีลธรรมจารีตในขณะเดียวกัน คลาริมงต์ยังเป็นตัวละครที่อวดารความขัดแย้งด้วย กล่าวคือ ความศักดิ์สิทธิ์และความอันตราย ความรักและการทำลายล้าง การมีชีวิตและความตาย ล้วนดำรงอยู่ร่วมกันในเรือนกายเดียว ซึ่งก่อให้เกิดสุนทรียะแห่งความย้อนแย้ง (l'esthétique du paradoxe) อันเป็นลักษณะสำคัญของวรรณกรรมชิ้นนี้

2.1.1. ทิพยภาพแห่งความงามสองภาค : เทวหรืออสูรกาย ? (La divinisation de la beauté à deux faces : céleste ou infernale ?)

คลาริมงต์ปรากฏกายด้วยความงามเหนือมนุษย์ มีสถานภาพคล้ายกับทิพยภาพที่อยู่เหนือขีดจำกัดของภาษาหรือศิลปะแขนงใดในโลก โรมูอัลด์กล่าวว่า “โอ... นางช่างงามเหลือ แม้แต่จิตรกรเอกทั้งหลาย ผู้มุ่งเสาะแสวงความงามอันล้ำเลิศจากสรวงสวรรค์ และถ่ายทอดภาพลักษณ์ของพระแม่มีผู้ศักดิ์สิทธิ์มาสู่พิภพ ก็ยังมีอาจกราบไถลความเป็นจริง

อันวิจิตรนี้ได้ ไม่ว่าจะเป็นถ้อยคำจากกวีหรือสีต้นจากงานศิลปะของจิตรกร ก็มิอาจถ่ายทอดภาพของความงามนี้ได้เสมอเหมือน”¹⁵ ซึ่งเป็นการยกระดับความงามให้มีสถานภาพเหนือปुरुชน

นอกจากนี้ โกดิเยร์ยังได้สร้างความคลุมเครือ โดยผสมผสานภาพลักษณ์ของเทพธิดาและอสุรกายเข้าด้วยกัน เช่น “ดวงตาอะไรเช่นนี้ พ่อแลเห็นแสงรัศมีปลายเรียวดุจลูกศรจากดวงตาคู่นั้น พุ่งตรงมาปักที่หัวใจของพ่ออย่างชัดเจน แต่พ่อมิอาจรู้ได้เลยว่า เปลวเพลิงซึ่งเจิดจ้าจากดวงเนตรนั้น มาจากสรวงสวรรค์หรืออเวจี แต่แน่นอนที่สุด ว่าต้องเป็นที่ใดที่หนึ่งในสองแห่งนี้ สตรีนางนี้คือเทพธิดาหรืออสุรกาย หรือบางทีอาจเป็นทั้งสองอย่าง มันใจเถิดว่านางไม่ได้ถือกำเนิดจากครรภ์แห่งอิวา มารดาของมวลมนุษย์เป็นแน่แท้”¹⁶

คลาริมงด์จึงกลายเป็นตัวละครที่มีสองด้าน (la figure du double) ซึ่งแทนภาพแห่งความสูงส่งและความอันตรายไว้ในตัวตนเดียวกัน โกดิเยร์ไม่ได้เจาะจงว่าผู้อ่านควรเลือกเชื่อว่างานเป็นด้านไหน แต่แสดงให้เห็นว่าคลาริมงด์คืออีกหนึ่งตัวละครที่ดำรงอยู่ในสภาวะสองโลก ทั้งแสงสว่างและความมืด ความงามและแรงดึงดูดของนางจึงเป็นทั้งภาพลักษณ์แห่งพระกรุณาของแม่พระ และเป็นแรงดึงดูดแห่งบาปที่ไม่อาจต้านทานได้

นอกจากนี้ คลาริมงด์ยังครอบครองอำนาจแห่งแสง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์อีกประการหนึ่งของความศักดิ์สิทธิ์ นางมิได้ “รับแสง” ดังเช่นมนุษย์ทั่ว ๆ ไป หากเปล่งประกายแสงได้จากภายใน ซึ่งถือเป็นการช่วงชิงสิทธิแห่งการให้กำเนิดและการส่องสว่างซึ่งควรเป็นของพระเจ้ามาไว้ที่ตนเอง โดยผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบคลาริมงด์กับเทพีออโรรา (Aurore) เทพีแห่งรุ่งอรุณในปกรณัมโรมัน ผู้ทำหน้าที่เปิดประตูให้แสงแรกแห่งวันสาดส่องมายังโลก อีกทั้งยังถือว่าอยู่ในรอยต่อระหว่างความมืดและความสว่าง

คลาริมงด์สถาปนาตนเป็นคู่แข่งโดยตรงของพระยะโฮวาผ่านการปฏิบัติหน้าที่ทรงพลังและกล้าหาญว่า “หากเจ้าปรารถนาจะเป็นของข้า ข้าจะมอบความสุขให้เจ้ายิ่งกว่าพระเจ้าผู้ทรงสถิตในแดนสวรรค์ เหล่าทูตสวรรค์จะพากันรียาเจ้า นึกถึงผ้าห่อศพอันหม่นเศร้าที่เจ้าจะนำมาพินทุนาการตนนั้นเสียเถิด ข้าคือความงาม ข้าคือความเยาวยว ข้าคือชีวิต

¹⁵ Oh ! comme elle était belle ! Les plus grands peintres, lorsque, poursuivant dans le ciel la beauté idéale, ils ont rapporté sur la terre le divin portrait de la Madone, n'approchent même pas de cette fabuleuse réalité. Ni les vers du poète ni la palette du peintre n'en peuvent donner une idée. (Gautier, p.64)

¹⁶ Quels yeux ! [...] ; il s'en échappait des rayons pareils à des flèches et que je voyais distinctement aboutir à mon cœur. Je ne sais si la flamme qui les illuminait venait du ciel ou de l'enfer, mais à coup sûr elle venait de l'un ou de l'autre. Cette femme était un ange ou un démon, et peut-être tous les deux ; elle ne sortait certainement pas du flanc d'Ève, la mère commune. (Gautier, pp.64-65)

มาหาข้าเกิด เราจะหลอมรวมกันไปในนามแห่งความรัก พระยะโฮวาจะทรงประทานสิ่งใดมาทดแทนให้เราได้เล่า ชีวิตของเราจะดำเนินไปดุจความฝัน และกลั่นรวมเป็นจุมพิตนิรันดร์เพียงอย่างเดียว”¹⁷

ถ้อยคำนี้ถือเป็นแก่นสำคัญของการทำทาย เนื่องจากการช่วงชิงรางวัลสูงสุด ที่ศาสนาให้สัญญาไว้ ซึ่งก็คือความสุขนิรันดร์ นางกำลังเสนอว่า ความสุขทางกาย ทางอารมณ์ และทางโลกที่นางสามารถมอบให้นั้น เหนือกว่าและเข้าถึงได้จริงแทกว่าความสุขทางวิญญาณที่ต้องรอหลังความตาย หรือการที่ “เหล่าทูตสวรรค์จะพากันรียาเจ้า” ยิ่งตอกย้ำโดยนัยว่า แม้สิ่งมีชีวิตที่ใกล้ชิดพระเจ้าที่สุดก็ยังปรารถนาความปิติยินดีทางโลกที่นางเสนอให้

นอกจากนี้ นางยังประกาศตนเป็นตรีเอกานุภาพแห่งโลกีย์ผ่านข้อความ “ข้าคือความงาม ข้าคือความเยาว์วัย ข้าคือชีวิต” (*je suis la beauté, je suis la jeunesse, je suis la vie*) ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะแห่งความปรารถนาที่สุดของมนุษย์อันเป็นสากล นางคือคู่ตรงข้ามของสิ่งที่นางให้คำจำกัดความว่า “ผ้าห่อศพอันหม่นเศร้า” ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของความตายและการละทิ้งทางโลก รวมถึงการถูกพันธนาการด้วยความเชื่อทางศาสนา

การเสนอ “จุมพิตนิรันดร์เพียงอย่างเดียว” (*un baiser éternel*) เป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของความเป็นนิรันดร์ในรูปแบบใหม่ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ด้วยความรักและกามารมณ์ ซึ่งเป็นหลักการที่ทำทายคำสอนของศาสนาโดยตรงที่ความเป็นนิรันดร์จะได้อาจจากการถวายตนต่อพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น แต่ในที่นี้ การจุมพิตกลายเป็นประสบการณ์ทางกายที่สูงส่งจนกลายเป็น การเดินทางของจิตวิญญาณด้วยตนเอง ทำให้ชายคนรักไม่จำเป็นต้องแสวงหาความปิติยินดีจากศาสนาอีกต่อไป เนื่องจากเขาได้ค้นพบสภาวะศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงผ่านความรักของนางเรียบร้อยแล้ว

ผู้อ่านได้รู้จักตัวตนของคลาริมงด์ผ่านคำบอกเล่าเปี่ยมด้วยอคติของบาทหลวงเซราปิยอง ซึ่งนำเสนอภาพของนางในฐานะศูนย์กลางแห่งความเลื่อมและความวิบัติทางศีลธรรม เขาเล่าถึงงานเลี้ยงฉลองอันบ้าคลั่งซึ่งยืดเยื้อถึงแปดวันแปดคืน รายล้อมด้วยทาสผิวเข้มที่พูดภาษาลึกลับราวกับภูติจากนรก บรรยายกาศดังกล่าวทำให้คลาริมงด์ได้รับการสถาปนาเป็น “สตรีสังหาร” หรือ “*femme fatale*” ผู้ทำให้ชายคนรักหลายรายตกอยู่ในชะตากรรมที่โหดร้ายและน่าสังเวช ทว่า เซราปิยองมิได้หยุดอยู่แค่การกล่าวหาว่านางเป็น “แวมไพร์ในร่างสตรี” (*un vampire femelle*) หากยกคำกล่าวหาไปถึงระดับสูงสุดด้วยการเปรียบเทียบนางว่าเป็น เบลเซบูธเลยทีเดียว (*Belzébuth en personne*) การสร้างภาพเช่นนี้สะท้อนความหวาดกลัวของเซราปิยองและของระบบความเชื่อทางศาสนาที่เขาเป็นตัวแทน นั่นคือ เขาใช้วาทกรรมสร้างผู้หญิงให้เป็นปีศาจ อันมีรากฐานมาจากความหวาดหวั่นว่าผู้หญิงอาจครอบงำหรือทำลายศรัทธาของชายผู้ทรงศีล เช่นเดียวกับคำเตือนว่า “ลูกเอ๋ย พ่อต้องเตือนเจ้าไว้ ณ บัดนี้ เท้าข้างหนึ่งของเจ้าก้าวย่างอยู่เหนือหุบเหว จงระวัง อย่าให้พลั้งตกลงไป ชาตานั้นมีกรงเล็บแหลมยาว และหลุมฝังศพก็หาได้ชื้อตรงต่อความตายเสมอไป” หลุมของคลาริมงด์

¹⁷ « Si tu veux être à moi, je te ferai plus heureux que Dieu lui-même dans son paradis ; les anges te jalouseront. Déchire ce funèbre linceul où tu vas t'envelopper ; je suis la beauté, je suis la jeunesse, je suis la vie ; viens à moi, nous serons l'amour. Que pourrait t'offrir Jéhovah pour compensation ? Notre existence coulera comme un rêve et ne sera qu'un baiser éternel. » (Gautier, p. 67)

การจะถูกฉีกไว้แน่นหนาด้วยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ถึงสามชั้น เพราะตามคำเล่าลือแล้ว นี่ไม่ใช่การตายครั้งแรกของนาง ขอพระเจ้าได้โปรดคุ้มครองเจ้าด้วย โรมูอัลต์เอ๋ย!”¹⁸ สำหรับเซราปีง พลังของคลาริมงด์ไม่ได้สร้างความน่าสะพรึงเพียงเพราะนางเป็นแวมไพร์ หากแต่เพราะนางสามารถมอบความสุข ความหมายและอัตลักษณ์ให้ชายคนหนึ่งโดยที่ไม่จำเป็นต้องผ่านพระเจ้า ความผูกพันระหว่างนางกับโรมูอัลต์จึงอันตรายยิ่ง

เมื่อบาทหลวงโรมูอัลต์ถูกตามตัวให้ไปประกอบพิธีศีลเจมคนไข้แก่คลาริมงด์ แม้เขาจะเห็นด้วยว่าหญิงสาวได้เสียชีวิตแล้ว ทว่าการพรรณนากลับทำให้ร่างผู้วายชนม์ปรากฏในรูปที่ยากจะแยกแยะระหว่าง “ศพ” กับ “สาวงามผู้หลับใหล” ความงาม ความตาย และความศักดิ์สิทธิ์ถูกผสานเข้าด้วยกันจนก่อให้เกิดความสับสนต่อสถานภาพของคลาริมงด์ เผยให้เห็นแนวคิดของสุนทรียศาสตร์แบบโกธิค กล่าวคือ ความตายอาจมิได้นำสู่พรุ่งนี้แล้ว หากแต่กลายเป็นส่วนหนึ่งของความงาม และเพิ่มอานุภาพในการเข้ายวน

ความงามดังกล่าวยิ่งทวีความขัดแย้งเมื่อคลาริมงด์สำแดงความเป็นแวมไพร์ จากการดูเลือดของนางทั้งนำสดของและงดงามในเวลาเดียวกัน ราวกับผู้ประพันธ์ตั้งใจสร้าง “สุนทรียะแห่งความหวาดกลัว” ผ่านถ้อยคำที่ผสานความป่าเถื่อนและความน่าพิศวง เช่น

“ทันใดนั้น ดวงเนตรของนางก็ส่องประกายวาววับ ใบหน้าปรากฏร่องรอยของความปีติอันโหดร้ายดิบเถื่อน อันเป็นแววตาที่พ่อไม่เคยพบเห็นมาก่อน นางพลันกระโดดลงจากเตียงด้วยความไวว่องเยี่ยงสัตว์ เป็นความปราดเปรียว ประดุจวานรหรือวิพาร์ พุ่งตรงเข้ามายังบาดแผลของพ่อ แล้วก้มลงดูดโลหิตด้วยกิริยาอาการที่เปี่ยมไปด้วยความรัญจวน เกินจะพรรณนา นางคืบคินโลหิตทีละน้อย ช้า ๆ และทะนุถนอม คุณนักชิมผู้ลึมรสเหล้าองุ่น [...] เมื่อพบว่าไม่มีโลหิตไหลออกมาอีกแล้ว นางจึงเงยหน้าขึ้น วงเนตรชุ่มชื้นสุกใส คุระเรื่อยิ่งกว่าอรุณรุ่งแห่งพลุยกา ใบหน้าอัมเอบ มือของนางอุ่นและชื้น งดงามกว่าครั้งใดที่เคยเห็น แลคืบชีพสู่ความเปล่งปลั่งดังกาลก่อน”¹⁹

แม้ฉากนี้ได้นำเสนอภาพการดูดเลือดของแวมไพร์ที่น่าสยดสยอง แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความรุนแรงดังกล่าวเจือด้วยความงดงาม สอดคล้องกับขนบวรรณกรรมกอธิคและโรแมนติคที่มองความน่าสะพรึงเป็นประสบการณ์เชิงสุนทรียะ มากกว่าเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายที่ควรถูกผลักไส ผู้ประพันธ์ทำให้ความสยองนั้นทรงพลังยิ่งขึ้นผ่านการใช้ถ้อยคำที่แต่ง

¹⁸ « Mon fils, je dois vous en avertir, vous avez le pied levé sur un abîme, prenez garde d'y tomber. Satan a la griffe longue, et les tombeaux ne sont pas toujours fidèles. La pierre de Clarimonde devrait être scellée d'un triple sceau ; car ce n'est pas, à ce qu'on dit, la première fois qu'elle est morte. Que Dieu veille sur vous, Romuald ! » (Gautier, pp.83-84)

¹⁹ Ses yeux s'éclairèrent, sa physionomie prit une expression de joie féroce et sauvage que je ne lui avais jamais vue. Elle sauta à bas du lit avec une agilité animale, une agilité de singe ou de chat, et se précipita sur ma blessure qu'elle se mit à sucer avec un air d'indicible volupté. Elle avalait le sang par petites gorgées, lentement et précieusement, comme un gourmet qui savoure un vin [...] Quand elle vit que le sang ne venait plus, elle se releva l'œil humide et brillant, plus rose qu'une aurore de mai, la figure pleine, la main tiède et moite, enfin plus belle que jamais et dans un état parfait de santé. (Gautier, p.92)

เติมด้วยความร่ำร้อน ความลุ่มหลงและความพิศวาส จนถากถางกล่าวกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ที่ขัดแย้งกันระหว่างความน่าสะพรึงกลัวและความดื่มด่ำในตัวของวรรณกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ Mario Praz (1966) อธิบายปรากฏการณ์นี้ไว้ว่า “สำหรับศิลปิน โรแมนติกแล้ว ความงามนั้นโดดเด่นที่สุดเมื่ออยู่ท่ามกลางองค์ประกอบที่ขัดแย้งกับมัน อันได้แก่สิ่งน่าสะพรึงกลัวนั่นเอง และยิ่งความงามนั้นเจือด้วยความเศร้าและความทุกข์ทรมานมากเพียงใด รสชาติได้ก็ยิ่งเข้มข้นเพียงนั้น” (Pour les romantiques, la beauté est mise en valeur par les choses mêmes qui sembleraient la contrarier : par les objets d’horreur ; plus la beauté est triste et souffrante, plus elle a de saveur.) (Mario Praz, 1966, p.44)

อันที่จริงแล้ว จุดสูงสุดของสุนทรียศาสตร์แห่งความสยองและความน่าสะพรึงกลัวปรากฏอย่างเด่นชัดในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 จนถึงต้นศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคที่นักเขียนจำนวนมากให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกที่เข้มข้น การผสมผสานกันระหว่างความงามและความมืดมน หรือ ความพิศวาสและความตาย นอกจากนี้ ยังถือว่าการรับรู้ความงามผ่านความน่าสะพรึงเป็นประสบการณ์อันสูงส่งของมนุษย์ และเป็นการเปิดหนทางไปสู่การหยั่งลึกถึงมิติที่ซ่อนเร้นของจิตใจมนุษย์อีกด้วย (Praz, 1966)

สุนทรียะแห่งความสยองดังกล่าวยังเห็นได้อย่างชัดเจนในฉากที่ โรมูอัลด์ยินยอมมอบเลือดให้คลาริมงด์ด้วยความเต็มใจ “[...] พ่อก็ยินดีจะมอบโลหิตทั้งสิ้นของตนให้นาง หากนั่นจะช่วยประคองชีวิตจำแลงของนางให้ดำรงอยู่ต่อไป [...] พ่อคงเปิดแขนของตนเอง และกล่าวกับนางว่า “จงดื่มเสียเถิด และขอให้ความรักของข้าไหลซึมสู่ร่างของเจ้าพร้อมกับโลหิตนี้”²⁰ แสดงให้เห็นว่าความรักที่โรมูอัลด์มีต่อคลาริมงด์นั้นยิ่งใหญ่จนยินยอมมีชีวิตให้ การมอบเลือดถือเป็นการยินยอมถูกทำลายด้วยความเต็มใจ เป็นการเปลี่ยนสถานะจากเหยื่อกลายเป็นผู้สมรู้ร่วมคิด เพื่อสะท้อนว่าพลังอำนาจของความรักยิ่งใหญ่กว่าความกลัวและความตาย การมอบโลหิตในที่นี้จึงเป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ของการสละชีวิตทางศาสนาเพื่อยอมถือนิยามใหม่ในฐานะชายคนรัก

หากการกำเนิดใหม่ของโรมูอัลด์เป็นไปได้ ย่อมมาจากสภาวะของคลาริมงด์ในฐานะ “อวตารแห่งพญากะ” ของความงามที่สามารถตอบสนองความต้องการของชายคนรักทุกรูปแบบ ดังที่โรมูอัลด์ยอมรับว่า “การมีคลาริมงด์ ก็เปรียบเสมือนการได้ครอบครองสตรีบำเรอพร้อมกันถึงยี่สิบนาง หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการครอบครองสตรีทั้งโลกในรูปกายเดียว เนื่องจากนางไม่คงรูป และแปรผันอยู่เป็นนิจ จนถึงขั้นแตกต่างจากตัวคนที่แท้จริงของนาง นางคือกิ่งก่าโดยแท้ ผู้ทำให้พ่อเธอเธอ กลายเป็นคนทรยศต่อนาง ในแบบเดียวกับที่เหล่าบุรุษอาจหลงผิดไปหาสตรีอีกผู้หนึ่ง เพียงเพราะนางสามารถแปรเปลี่ยนลักษณะ ท่วงท่า และความงามได้ตามที่ใจพ่อปรารถนา”²¹ ความรักของโรมูอัลด์จึงมิได้

²⁰ [...] et je lui aurais volontiers donné tout le sang dont elle avait besoin pour soutenir son existence factice. [...] Je me serais ouvert le bras moi-même et je lui aurais dit : « Bois! et que mon amour s’infilte dans ton corps avec mon sang ! » (Gautier, p. 94)

²¹ Avoir Clarimonde, c’était avoir vingt maitresses, c’était avoir toutes les femmes, tant elle était mobile, changeante et dissemblable d’elle-même ; un vrai caméléon ! Elle vous faisait commettre avec elle l’infidélité que vous eussiez commise avec d’autres, en prenant complètement le caractère, l’allure et le genre de beauté de la femme qui paraissait vous plaire. (Gautier, p. 91)

ผูกพันอยู่กับบุคคลเพียงคนเดียว หากผูกพันอยู่กับศักยภาพอันไร้ขอบเขตของการจำแลงรูปลักษณะของสตรี ความเป็นตัวละครที่มีหลายอัตลักษณ์ (identités multiples) ดังกล่าว อาจเป็นภาพสะท้อนของความปรารถนาที่ไม่มีที่สิ้นสุดของโรมูอัลด์ ที่แสวงหาความงามในรูปแบบใหม่อยู่เสมอ

2.2. ซินญอร์โรมูอัลโดแห่งเวนิส : ชายผู้ถือกำเนิดจากความรัก (Signor Romualdo de Venise : l'homme qui est né par l'amour)

การกลับมาของคลาริมด์จาก “ดินแดนที่ไม่มีผู้ใดได้หวนกลับ” ย่อมเป็นการยืนยันอำนาจเหนือธรรมชาติ (pouvoir surnaturel) ของนาง ขณะเดียวกัน ก็ทำหน้าที่เป็นจุดหักเหที่สำคัญของโรมูอัลด์ เมื่อคลาริมด์ประกาศว่า “เพราะว่าความรักนั้นทรงพละการยิ่งกว่าความตาย และท้ายสุดแล้วความรักจักเป็นฝ่ายมีชัยเสมอ” (car l'amour est plus fort que la mort, et il finira par la vaincre.) (Gautier, p. 85) ตัวละครนางแวมไพร์ได้กลับมาสถาปนาความจริงชุดใหม่ que ความรักอยู่เหนือกฎแห่งธรรมชาติทั้งปวง พลังนี้จึงมิได้เพียงแค่ชุบชีวิตคลาริมด์ แต่ยังสร้างโรมูอัลด์คนใหม่ ให้ถือกำเนิดขึ้นด้วย ในห้วงเวลาเดียวกันนี้ นอกจากความรักที่มีต่อคลาริมด์ โรมูอัลด์ยังหลงรักตัวตนใหม่ที่นางปลุกขึ้นมาให้เขาอย่างลึกซึ้ง แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเขาไม่ได้แค่เพียงเปลี่ยนสถานะ แต่เขาได้เกิดใหม่อย่างสมบูรณ์ ในฐานะสุภาพบุรุษแห่งเวนิส

“พ่อหาใช้บุรุษคนเดิมอีกต่อไปไม่ แม้แต่พ่อเองก็จำเภาสะท้อนในกระจกนั้นมิได้ พ่อแทบไม่เหลือเค้าเดิมแม้แต่น้อย คุณประติมากรรมงามวิจิตร ที่ย่อมไม่อาจเปรียบกับแท่งหินหยากก่อนจะถูกสลักเสลา โคมหน้าเดิมของพ่อ บัดนี้ดูประหนึ่งเป็นเพียงเค้าโครงหยาก ๆ ของรูปลักษณะใหม่ที่ปรากฏในกระจก พ่อกลายเป็นบุรุษรูปงาม จนความลำพองพลุ่งพล่านขึ้นในหทัยกับการแปลงโฉมนี้ เครื่องนุ่งห่มอันงดงาม กับเสื้อคลุมปกคลุมลายวิจิตร ได้บันดาลให้พ่อกลายเป็นบุรุษอีกผู้หนึ่งอย่างหมดจด พ่ออดมิได้ที่จะเคลิบเคลิ้มต่ออำนาจแห่งอารมณ์เพียงไม่กี่ว่า ที่เมื่อตัดเย็บอย่างประณีตและชาญฉลาด กลับเปลี่ยนได้ทั้งรูปลักษณ์และวิญญาณภายใน ประหนึ่งวิญญาณแห่งอารมณ์แทรกซึมเข้าสู่เนื้อหนังของพ่อ และในเวลาเพียงแค่ลิบนาที้ พ่อก็กลายเป็นชายผู้หลงใหลในเงาตน”²²

การเปรียบเทียบตนเองกับ “แท่งหินหยากก่อนจะถูกสลักเสลา” และ “ประติมากรรมงามวิจิตร” บ่งชี้ว่าโรมูอัลด์ไม่ได้มองการแปลงโฉมครั้งนี้เป็นเพียงการการประดับอารมณ์ภายนอก แต่เป็นการค้นพบตัวตนที่ควรจะเป็นมาแต่แรก การเผชิญหน้ากับภาพสะท้อนในกระจกจึงกลายเป็นการยอมรับอัตลักษณ์ใหม่ด้วยความเต็มใจ ถือเป็น

²² Je n'étais plus le même, et je ne me reconnus pas. Je ne me ressemblais pas plus qu'une statue achevée ne ressemble à un bloc de pierre. Mon ancienne figure avait l'air de n'être que l'ébauche grossière de celle que réfléchissait le miroir. J'étais beau, et ma vanité fut sensiblement chatouillée de cette métamorphose. Ces élégants habits, cette riche veste brodée, faisaient de moi un tout autre personnage, et j'admirais la puissance de quelques aunes d'étoffe taillées d'une certaine manière. L'esprit de mon costume me pénétrait la peau, et au bout de dix minutes j'étais passablement fat. (Gautier, p. 88)

การกำเนิดใหม่ในฐานะสุภาพบุรุษแห่งเวนิส ผู้มีสง่าราศี ความงาม และอำนาจทางโลก และที่สำคัญ เขารักภาพลักษณ์ใหม่ของตนเอง ที่หล่อเหลา และเจิดจรัสภายใต้สายตาของสตรีผู้เป็นที่รัก

เมื่อการสถาปนาตัวตนใหม่เกิดขึ้น อัตลักษณ์ของสุภาพบุรุษแห่งเวนิสก็ประกาศตนผ่านคำพูดและการกระทำของโรมูอัลด์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในตอนที่เขาบอกว่า “พ่อคงไม่แม้แต่จะหลีกทางเดินให้กับเจ้าผู้ครองนครแห่งเวนิส และพ่อเชื่อมั่นว่า นับแต่ชาตानตกจากสวรรค์ ยังไม่เคยมีผู้ใดที่จะหยิ่งผยองและอหังการไปกว่าพ่ออีกแล้ว”²³ ถ้อยคำดังกล่าวถือเป็นการเปิดโปงสภาวะทางจิตวิญญาณที่พลิกผันอย่างรุนแรงจากบุรุษผู้เคยดำเนินชีวิตอย่างสมถะกลายเป็นบุรุษที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางอย่างไม่เกรงกลัวต่อกฎเกณฑ์หรือศีลธรรมใด เขาไม่เพียงปฏิเสธการศิโรราบต่ออำนาจทางศาสนา แต่ยังปฏิเสธการยอมศิโรราบต่ออำนาจทางโลกด้วย ดังที่เห็นได้จากการประกาศว่าจะไม่ยอมหลีกทางให้แก่ผู้ครองนครซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของระดับชนชั้นในสังคม

ยิ่งไปกว่านั้น การที่โรมูอัลด์เปรียบเทียบความหยิ่งของตนกับการกบฏของชาตान เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงระดับความหยิ่ง ซึ่งตามเทววิทยาทางคริสต์ศาสนาแล้ว ความหยิ่งถือเป็นการบาปที่หนักที่สุดในบรรดาบาปทั้งเจ็ดประการ (Phillips, 2021) ซึ่งประกอบไปด้วย ความหยิ่ง ความโลภ ความโกรธ ความทะนง ความขี้ริ้ว ความริษยา และความเกียจคร้าน ความหยิ่งถือเป็นต้นตอของบาปอื่น ๆ ที่จะตามมา เนื่องจากทำให้หลงคิดไปว่าตนเองนั้นดีหรือเทียบเท่าพระเจ้า แทนที่จะศิโรราบต่อพระประสงค์ของพระองค์

3. ชายที่ตื่นในโลกหนึ่งและฝันในอีกโลกหนึ่ง (Vivre ici, rêver ailleurs)

ชีวิตสองภพของโรมูอัลด์ไม่อาจหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวได้ โลกของศาสนาและโลกของความรักต่างช่วงชิงอำนาจสูงสุดเหนือจิตวิญญาณของเขา ทั้งสองอัตลักษณ์ต่างยืนยันว่าตนนั้นคือความจริง และต่างคิดว่าอีกฝ่ายคุกคามการมีอยู่ของตน ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของโรมูอัลด์ดังต่อไปนี้

“ในร่างของพ่อ มีบุรุษสองคนซุกซ่อนอยู่ โดยที่ต่างฝ่ายไม่รู้ว่ามีอีกฝ่ายมีตัวตน บางครา พ่อรู้สึกว่าเป็นนักบวช ซึ่งในยามราตรีฝันว่าตนคือขุนนางผู้เปี่ยมศักดิ์ แต่บางครา พ่อคือขุนนาง ซึ่งฝันว่าตนนั้นเป็นนักบวช พ่อไม่อาจแยกแยะความฝันออกจากความจริง และไม่อาจบอกได้ว่าความเป็นจริงเริ่มต้นที่แห่งไหน และภาพลวงตาสิ้นสุดลงเมื่อใด ชายหนุ่มผู้หลงตนและเจ้าสำราญเย้ยหยันนักบวช ในขณะที่ฝ่ายนักบวชก็ชิงชังพฤติกรรมเสเพลของบุรุษผู้เปี่ยมยศ ราวเส้นเกลียวสองสายพันกันอยู่ภายในวิญญาณเดียว แม้จักถักทอแนบแน่นเพียงใด ก็ไม่อาจบรรจบกันได้โดยสักครา แลนี่คือโฉมหน้าแห่งทวิภาวะที่พ่อดำรงอยู่ แม้สภาวะนั้นจะดูพิสดารเพียงใด พ่อก็มีได้รู้สึกเลยแม้เพียงชั่วขณะว่าใกล้เคียงความวิปัสสนา ตรงกันข้าม พ่อยังคงรับรู้อย่างกระจ่างแจ้งถึงการดำรงอยู่ของบุคลิกทั้งสอง เพียงแต่มีปริศนา

²³ [...] je ne me serais pas détourné de mon chemin pour laisser passer le doge, et je ne crois pas que, depuis Satan qui tomba du ciel, personne ait été plus orgueilleux et plus insolent que moi. (Gautier, p. 90)

ประการหนึ่งที่พ่อแม่ไม่อาจหาคำตอบได้ นั่นคือ ความรู้สึกที่ “จิตหนึ่งเดียว” สามารถสถิตในสองภาวะที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้ว นับเป็นความวิปริตที่พ่อแม่ไม่รู้จะอธิบายอย่างไร²⁴

บทคัดตอนนี้อธิบายการทำงานของภาวะทวิลักษณ์อย่างชัดเจน ความสยงของขวัญในที่นี้คือการที่ตัวละครไม่สามารถเป็นหนึ่งเดียวกับตัวเองได้อีกต่อไป อัตลักษณ์ทั้งสองต่างมองอีกฝ่ายเป็นศัตรู บาทหลวงชิงชังบรูซเซเพลในฐานะคนบาป ในขณะที่บรูซผู้ลุ่มหลงก็เหยียดหยันนักบุญ เราจะเห็นได้ว่า ทวิภาวะของโรมูอัลด์ อันที่จริงแล้ว อาจเป็นการยินดีสละอัตลักษณ์แรกด้วยความพึงใจ เพื่อครอบครองอัตลักษณ์ที่สองซึ่งดึงดูดใจเขามากกว่า โศกนาฏกรรมของชีวิตเขาจึงไม่ใช่แค่การเผชิญหน้ากับตัวละครมนุษย์ แต่เป็นความพ่ายแพ้ต่อกิเลสของตนเอง

ตอนท้ายของเรื่อง โรมูอัลด์ถูกทิ้งไว้ในสภาวะที่ไร้สุขทางจิตวิญญาณอย่างแท้จริง เขาไม่อาจรักใคร่ใคร่ได้ เพราะนางคือภาพแทนของความชั่วร้าย และในขณะเดียวกันก็ไม่อาจอุทิศตนแด่พระเจ้าได้อย่างบริบูรณ์ เพราะนางของนางยังคงตราตรึงในหัวใจของเขา คำสารภาพสุดท้ายของโรมูอัลด์เผยให้เห็นโศกนาฏกรรมนี้ “แม้แต่ยามนี้ ใจพ่อก็ยังคงอาลัยนางอยู่เนือง ๆ ความสงบแห่งวิญญาณที่พ่อได้มา ต้องแลกกับราคาที่แสนสาหัส ความรักจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าแม่จะมากล้น แต่ก็แทนที่ความรักจากนางได้ไม่”²⁵

โทษทัณฑ์ของบาปครั้งนี้จึงมิใช่การลงทัณฑ์จากพระเจ้า ปีสาง หรืออำนาจจากแรงภายนอกใด หากเป็นการสาปแช่งที่กำเนิดภายในใจของเขาเอง นั่นคือ การมีชีวิตอยู่ต่อไปในฐานะผู้ที่ไม่อาจกลับคืนสู่พระเจ้า และไม่อาจหวนคืนสู่นางผู้เป็นที่รักได้อีก เป็นการดำรงอยู่ที่ปราศจากที่พักพิงทางจิตวิญญาณ และถือเป็นการลงทัณฑ์ที่โหดร้ายที่สุด เพราะมิได้คร่าชีวิตตัวละครให้ดับสูญ แต่สาปให้ยังคงอยู่ต่อไปอย่างไร้สุขชั่ววันรันดร์

²⁴ [...], et il y eut en moi deux hommes dont l'un ne connaissait pas l'autre. Tantôt je me croyais un prêtre qui rêvait chaque soir qu'il était gentilhomme, tantôt un gentilhomme qui rêvait qu'il était prêtre. Je ne pouvais plus distinguer le songe de la veille, et je ne savais pas où commençait la réalité et où finissait l'illusion. Le jeune seigneur fat et libertin se raillait du prêtre, le prêtre détestait les dissolutions du jeune seigneur. Deux spirales enchevêtrées l'une dans l'autre et confondues sans se toucher jamais représentent très bien cette vie bicéphale qui fut la mienne. Malgré l'étrangeté de cette position, je ne crois pas avoir un seul instant touché à la folie. J'ai toujours conservé très nettes les perceptions de mes deux existences. Seulement, il y avait un fait absurde que je ne pouvais m'expliquer : c'est que le sentiment du même moi existât dans deux hommes si différents. C'était une anomalie dont je ne me rendais pas compte, [...] (Gautier, pp.83-84)

²⁵ [...], je l'ai regrettée plus d'une fois et je la regrette encore. La paix de mon âme a été bien chèrement achetée ; l'amour de Dieu n'était pas de trop pour remplacer le sien. (Gautier, p. 97)

บทสรุป

บทความวิชาการนี้ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของ “ทวิภาวะ” ในฐานะกลไกสำคัญที่เตโอฟีล โกติเยร์ใช้เพื่อสำรวจธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ผู้ประพันธ์เผยให้เห็นว่าอัตลักษณ์มิใช่ภาวะที่มั่นคง หากเป็นพื้นที่แห่งความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ระหว่างแรงขับสองด้านซึ่งไม่อาจประนีประนอมกันได้ จากการวิเคราะห์บทหลวงโรมูอัลด์ใน *La Morte amoureuse* พบว่าโกติเยร์ได้รังสรรค์ภาพของสงครามภายในระหว่าง **ความเป็นนักบวช** (ศรัทธาและความบริสุทธิ์) และ **ความเป็นนักรัก** (ตัณหาและโลกียวิสัย) ซึ่งรุนแรงยิ่งจนตัวละครไม่อาจตั้งมั่นอยู่บนขั้วใดขั้วหนึ่งได้อย่างสมบูรณ์ การดำรงชีวิตอยู่บนสองเส้นชีวิตคู่ขนานพร้อมกันนี้เองที่นำไปสู่การแตกสลายของอัตลักษณ์อย่างถาวร และเผยให้เห็นโศกนาฏกรรมที่โกติเยร์ประกาศไว้ นั่นคือ แก่นแท้ของความเป็นมนุษย์นั้นซับซ้อน เปราะบาง และมีอาจบรรลุความสมบูรณ์แบบได้

เอกสารอ้างอิง

- Assoun, P.-L. (2014). *Littérature et psychanalyse*. Ellipses.
- Baronian, J.-B. (2007). *Panorama de la littérature fantastique de langue française*. Table Ronde.
- Baudelaire, C. (1961). *Œuvres complètes*. Gallimard.
- Cheng A. (1989). « Un Yin, un Yang, telle est la Voie » : les origines cosmologiques du parallélisme dans la pensée chinoise. In: Extrême-Orient, Extrême-Occident, N°11, Parallélisme et appariement des choses. pp. 35-43
- Chevalier, J., & Gheerbrant, A. (1997). *Dictionnaire des symboles : Mythes, rêves, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres*. Robert Laffont.
- Cozmescu, V. (2015). The Coincidentia oppositorum and the feeling of being. META: Research in Hermeneutics, Phenomenology, and Practical Philosophy, pp. 105–120.
- Gautier, T. (2006). *Contes et récits fantastiques*. Hachette Livre.
- Millet, G., & Labbé, D. (2005). *Le fantastique*. Berlin.
- Phillips, R. (2021). *The origin of sin*. The Gospel Coalition. <https://www.thegospelcoalition.org/essay/original-sin/>
- Praz, M. (1977). *La Chair, la mort et le diable dans la littérature du XIXe siècle : Le romantisme noir*. Denoël.
- Todorov, T. (2015). *Introduction à la littérature fantastique*. Editions du Seuil.